

Odůvodnění

I pokud se odvolací řízení vede "pouze" o náhradu nákladů řízení, plně se v něm uplatní požadavek řádného odůvodnění soudních rozhodnutí. Odvolací soud je povinen vždy posoudit všechny rozhodné skutkové a právní okolnosti případu, a to včetně konkrétního vypořádání argumentace v odvolání a ve vyjádření protistrany k němu. Zvláštní pozornost musí odvolací soud odůvodnění věnovat v případech, kdy ve stejné věci rozhoduje podruhé a své původní rozhodnutí mění.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. III.ÚS 600/24 ze dne 12.6.2024)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti stěžovatele Mgr. M.C., zastoupeného Mgr. Z.C., advokátkou, směřující proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 18. června 2021 č. j. 6 Cm 75/2010-173 a usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7. prosince 2023 č. j. 6 Cmo 235/2021-233, za účasti Městského soudu v Praze a Vrchního soudu v Praze, jako účastníků řízení, a obchodní společnosti MAPE DEVELOPMENT a. s., sídlem P., zastoupené Mgr. D.R., advokátem, sídlem P., jako vedlejší účastnice řízení, tak, že usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 7. prosince 2023 č. j. 6 Cmo 235/2021-233 bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces (soudní ochranu) zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7. prosince 2023 č. j. 6 Cmo 235/2021-233 se ruší. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Z odůvodnění

I. Shrnutí věci

1. Stěžovatel se domáhá náhrady nákladů řízení ve výši přesahující 100 000 Kč. Vrchní soud v Praze jako soud odvolací mu nejprve vyhověl, jeho rozhodnutí nicméně bylo zrušeno Ústavním soudem kvůli porušení procesních práv vedlejší účastnice. V následném (touto ústavní stížností napadeném) rozhodnutí již odvolací soud stěžovateli nevyhověl, jak však bude dále vysvětleno, daný závěr nebyl řádným způsobem odůvodněn, čímž odvolací soud porušil základní právo stěžovatele na spravedlivý proces (soudní ochranu).

II. Předchozí průběh řízení

2. Z ústavní stížnosti, napadených soudních rozhodnutí a spisu Městského soudu v Praze sp. zn. 6 Cm 75/2010 zjistil Ústavní soud především následující skutečnosti. Vedlejší účastnice složila v roce 2009 do advokátní úschovy pět milionů Kč se záměrem koupit pozemek. Obchod se neuskutečnil, složené finanční prostředky ale neobdržela zpět, neboť dotčená advokátní kancelář je již odeslala třetí osobě. V roce 2010 vedlejší účastnice podala žalobu o zaplacení předmětné částky z titulu náhrady škody způsobené porušením povinnosti výkonu funkce jednatele s péčí řádného hospodáře. Žaloba směřovala vůči čtyřem subjektům, konkrétně se jednalo o advokátní kancelář, stěžovatele a dvě další fyzické osoby (jednou z nich byla osoba, které byly prostředky zaslány). Soudní řízení bylo po počátečních krocích již v roce 2010 Městským soudem v Praze přerušeno, neboť na majetek advokátní kanceláře byl prohlášen konkurz. Podáním ze dne 27. 4. 2021 vzala vedlejší účastnice žalobu v plném rozsahu zpět s odůvodněním, že na základě dohody o narovnání s insolvenčním správcem advokátní kanceláře byl jí vymáhaný nárok uspokojen (prostředky vrátila insolvenčnímu správci osoba, které byly původně zaslány). Vedlejší účastnice navrhla, aby Městský soud v Praze řízení zastavil a žádnému z účastníků řízení nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení.

3. Městský soud v Praze usnesením ze dne 18. 6. 2021 č. j. 6 Cm 75/2010-173 řízení zastavil (I. výrok) a žádnému z účastníků řízení nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení (II. výrok). Proti II. výroku usnesení podal stěžovatel odvolání a navrhl, aby Vrchní soud v Praze změnil napadený výrok tak, že vedlejší účastníci uloží povinnost zaplatit mu náhradu nákladů řízení před nalézacím soudem a náklady odvolacího řízení v celkové výši cca 156 000 Kč. Stěžovatel uvedl, že vůči své osobě od počátku popíral existenci nároku tvrzeného stěžovatelkou. Žádným svým úkonem nezavinil zastavení řízení mezi ním a vedlejší účastníci, která jej ostatně ohledně možnosti uzavření dohody o narovnání či řešení nákladů řízení nijak nekontaktovala. Usnesením ze dne 26. 10. 2021 č. j. 6 Cmo 235/2021-186 odvolací soud prvostupňové rozhodnutí ve II. výroku změnil tak, že vedlejší účastnice je povinna zaplatit stěžovateli na náhradě nákladů za nalézací a odvolací řízení celkem cca 104 000 Kč. Ztotožnil se s právním názorem stěžovatele, že vedlejší účastnice způsobila zastavení řízení.

4. Rozhodnutí odvolacího soudu napadla vedlejší účastnice ústavní stížností. Argumentovala, že Vrchní soud v Praze změnil prvostupňové rozhodnutí v její neprospěch, aniž by jí o podaném odvolání informoval a dal jí tak příležitost se k podání vyjádřit. Ústavní soud návrhu vedlejšího účastnice vyhověl a napadené usnesení odvolacího soudu nálezem ze dne 15. 7. 2022 sp. zn. III. ÚS 100/22 zrušil. Měl za to, že i když zákonná úprava nestanoví povinnost doručovat odvolání proti rozhodnutí o nákladech řízení všem účastníkům, zásady kontradiktornosti řízení a rovnosti účastníků řízení, tvořící nedílnou součást práva na spravedlivý proces, vyžadují, aby v podobných případech měl účastník před rozhodnutím v jeho neprospěch možnost předložit vlastní argumenty k podanému odvolání.

5. Nyní napadeným usnesením Vrchní soud v Praze ve věci rozhodl opačně než před zásahem Ústavního soudu a potvrdil II. výrok původního rozhodnutí Městského soudu v Praze (tj. že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení), žádnému z účastníků nepřiznal ani náhradu nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud stručně zrekapituloval argumentaci stěžovatele (odvolatele) i vedlejší účastnice a uzavřel, že nalézací soud postupoval správně.

II. Argumentace stěžovatele

6. Stěžovatel nejprve zdůvodnil, proč od počátku pokládal žalobu vedlejší účastnice vůči své osobě za nedůvodnou, mj. nikdy nebyl statutárním orgánem dotyčné advokátní kanceláře. Žalované subjekty neměly nikdy postavení solidárních dlužníků, tvrzený nárok byl vůči nim uplatňován z různých právních důvodů. V řízení se oprávněně bránil několika úkony, ke kterým se vázaly příslušné náklady. Zastavení řízení stěžovatel nezavinil, neučinil ani žádný krok k uspokojení nároku vyplývajícího z podané žaloby. Posuzování (ne)důvodnosti zpětvzaté žaloby je nutno zkoumat nejen z hlediska procesního, ale rovněž hmotněprávního (existence hmotného práva tvrzeného v žalobě). S tímto právním názorem se v prvním rozhodnutí Vrchní soud v Praze ztotožnil a náhradu nákladů řízení mu přiznal.

7. V druhém případě již ale odvolací soud chybně dospěl k opačnému závěru, tedy že zavinění na zastavení řízení dopadá na všechny účastníky původního řízení, nikoliv jen na vedlejší účastnici a insolvenčního správce. Stále přitom platilo, že žaloba vůči stěžovateli nebyla podána hmotně-právně důvodně a ke zpětvzetí nedošlo pro chování stěžovatele. Nález Ústavního soudu na tomto nic nezměnil, řešil pouze otázku kontradiktornosti řízení ve vztahu k vedlejší účastnici. Lze tak uzavřít, že napadené usnesení vrchní soudu je překvapivé, nedostatečně odůvodňuje změnu výroku a nevypořádalo se dostatečně s argumentací stěžovatele v odvolání. Tím došlo k porušení stěžovatelova práva na soudní ochranu, zasáhlo do zásad právní jistoty a rovnosti stran řízení a v konečném důsledku také porušilo jeho vlastnické právo.

III. Splnění podmínek řízení

8. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 a contrario zákona o Ústavním soudu), byla podána včas (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) a splňuje také ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

IV. Průběh řízení před Ústavním soudem

9. Městský soud v Praze se k ústavní stížnosti ve stanovené lhůtě nevyjádřil. Vrchní soud v Praze uvedl, že se v rozhodnutí zabýval jednotlivými argumenty účastníků a jasně, stručně a srozumitelně svůj výrok odůvodnil. Při zastavení řízení z důvodu zpětvzetí návrhu je možné posuzovat zavinění zpětvzetí pouze z hlediska procesního, neboť se uplatní obecné pravidlo dané v § 146 odst. 1 písm. b) o. s. ř. spolu se speciálním pravidlem vyplývajícím z § 146 odst. 2 o. s. ř. Soud se vždy nejprve zabývá tím, zda některá ze stran sporu zastavení řízení nezavinila svým jednáním, čímž je zohledněn individuální přístup účastníků řízení k samotnému řízení.

10. Vyjádření vedlejší účastnice vysvětluje, z jakých důvodů považovala stěžovatele za společníka dotčené advokátní kanceláře. Zdůrazňuje, že zatímco její ústavní stížnost se skutečně dotýkala jejich ústavně zaručených práv, stěžovatelův návrh v tomto není "rovnocenný", pokládá jej jen za projev nesouhlasu s výkladem podústavního práva. Věc již byla dostatečně řešena obecnými soudy (jednou nesprávně, podruhé správně) i Ústavním soudem a vedlejší účastnice si již přeje učinit za dlouholetou kauzou definitivní tečku.

11. Protože vyjádření neobsahovala žádné nové skutečnosti, Ústavní soud je nezasílal stěžovateli k replice.

12. Podle § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl Ústavní soud bez konání ústního jednání, protože od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci.

V. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

13. Ústavní soud mnohokrát zdůraznil, že je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), a vzhledem k tomu nelze řízení před ním považovat za další instanční přezkum v systému obecné justice. Jeho cílem v řízení o ústavní stížnosti je přezkoumat výhradně ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Vzhledem k tomu platí, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho aplikace na jednotlivý případ přísluší obecným soudům a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat pouze za situace, kdy je rozhodování obecných soudů stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti (srov. např. nález ze dne 4. 6. 2019 sp. zn. II. ÚS 996/18).

14. Po seznámení se s obsahem ústavní stížnosti, napadeným usnesením odvolacího soudu, vyžádaným spisem a vyjádřeními účastníka a vedlejší účastnice dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

15. Ve své rozhodovací praxi se Ústavní soud problematikou nákladů řízení zabýval opakovaně, přičemž se k této otázce obecně staví zdrženlivě a podrobuje ji toliko omezenému ústavněprávnímu přezkumu. Ačkoli totiž i rozhodnutí o nákladech řízení může mít citelný dopad do majetkové sféry účastníků, samotný spor o náklady řízení většinou nedosahuje intenzity způsobilé porušením jejich základní práva a svobody. Na druhou stranu však Ústavní soud zdůrazňuje, že též rozhodování o nákladech tvoří integrální součást soudního řízení jako celku, i na něj proto dopadají základní zásady spravedlivého procesu, mezi které tradičně náleží zákaz svévolného rozhodování, ochrana legitimního očekávání účastníků či předvídatelnost soudních rozhodnutí (za všechny srov. např.

shrnutí v nálezu ze dne 24. 2. 2021 sp. zn. I. ÚS 2890/20).

16. Jedním ze základních pilířů spravedlivého procesu (soudní ochrany) je požadavek na řádné odůvodnění soudních rozhodnutí. Právo na odůvodnění rozhodnutí není absolutní a nelze je chápat tak, že vyžaduje podrobnou odpověď na každý argument (viz např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. 12. 2014 ve věci Emel Boyraz proti Turecku, č. stížnosti 61960/08, bod 74). Rozsah, v jakém se povinnost soudu odůvodnit rozhodnutí aplikuje, může být různý podle povahy rozhodnutí a musí být stanoven s ohledem na konkrétní okolnosti případu. V každém případě ale platí, že obecné soudy mají povinnost se vypořádat nejen s důkazními návrhy účastníků řízení a argumentačními tvrzeními jimi uplatněnými, ale samozřejmě rovněž s platným legislativním rámcem a relevantní judikaturou, aby jejich rozhodnutí byla ve výsledku srozumitelná, logická a přezkoumatelná. Dostatečné odůvodnění rozhodnutí zaručuje mj. transparentnost a kontrolovatelnost rozhodování soudů a zajišťuje vyloučení již zmíněné svévole (libovůle), jež není v právním státě (čl. 1 odst. 1 Ústavy) akceptovatelná (za všechny srov. např. nálezy ze dne 30. 9. 2021 sp. zn. IV. ÚS 1898/21 a starší judikatura tam citovaná).

17. Rámec posuzované věci není komplikovaný a je podrobněji popsán v bodech 2 až 5 tohoto nálezu. V obnoveném řízení vydal odvolací soud nyní napadené usnesení, kterým svůj předchozí právní názor změnil a stěžovateli nevyhověl. Nosná část rozhodnutí zní: "Podle názoru odvolacího soudu je v daném případě třeba vycházet ze zjištění, jak ostatně učinil soud I. stupně, že žalobce vzal žalobu zpět po uzavření dohody o narovnání, na jejímž základě insolvenční správce uvedeného dlužníka zaplatil žalobci uplatněnou částku, přičemž žalobce se vzdal práva na náhradu nákladů řízení. Z tohoto důvodu také soud I. stupně správně, s odkazem na příslušná ustanovení procesního zákona, řízení zastavil, a rovněž správně právo na náhradu nákladů řízení nepřiznal žádnému z účastníků."

18. Podle Ústavního soudu tato argumentace s ohledem na okolnosti věci nesplňuje výše uvedené požadavky na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí. V prvním rozhodnutí odvolací soud zohlednil situaci stěžovatele, aplikoval na ni příslušné ustanovení o. s. ř. a náklady řízení mu přiznal. V napadeném usnesení je výrok opačný, přičemž se opírá toliko o prostý odkaz na prvostupňové usnesení. Vrchní soud se ale překvapivě nijak nevypořádal se svým vlastním předchozím odlišným právním názorem a ani s argumentací stěžovatele v odvolání. Pokud odvolací soud ve svém vyjádření zdůrazňuje, že je třeba v podobných sporech vždy zkoumat, která ze stran (ne)zavinila zastavení řízení, ve vztahu ke stěžovateli tuto podmínku naplnil jen v prvním rozhodnutí. Ústavní soud dodává, že byť je výsledný výrok příznivý pro vedlejší účastníci, odůvodnění neobstojí ani ve vztahu k jejímu pohledu na spor. Poněvadž rozhodné skutkové okolnosti se od vydání prvního rozhodnutí vrchního soudu zjevně nijak nezměnily, k obratu právního názoru odvolacího soudu mohlo potenciálně přispět doplnění předtím chybějícího vyjádření vedlejší účastnice k odvolání. Jenže ač rekapitulační část napadeného usnesení důvody nesouhlasu vedlejší účastnice s odvolacími argumenty stěžovatele v jedné větě přibližuje, nosná část odůvodnění s nimi rovněž nepracuje. V krátkosti shrnuto, v předchozím bodu nálezu citovaná pasáž zcela opomíjí skutkový i procesní vývoj po vydání prvostupňového rozhodnutí, přestože ten se fakticky překrývá s celým sporem (usnesení Městského soudu v Praze s nesouhlasem stěžovatele s výrokem o nákladech řízení nepočítalo).

19. Nad rámec uvedeného lze podotknout, že zdroj pozice vedlejší účastnice není znám. Ačkoliv totiž nevyžádání vyjádření vedlejší účastnice k odvolání bylo důvodem vydání nálezu sp. zn. III. ÚS 100/22, ve spise sp. zn. 6 Cm 75/2010 se paradoxně žádná výzva k vyjádření ze strany odvolacího soudu a ani samotné vyjádření nenachází. Právě zmíněný nálezy je sice v soudním spisu založen, ale pak již následuje jen předkládací zpráva Městského soudu v Praze (č. l. 231) a po prázdném listu následuje samotné napadené usnesení. Vrchní soud v Praze tak pravděpodobně (druhým vysvětlením by bylo opomenutí při tvorbě spisu) argumentaci vedlejší účastnice převzal jen zprostředkovaně z některých jí učiněných úkonů po vydání původního rozhodnutí (např. žaloby pro zmatečnost -

obratem zamítnuté) či z rekapitulace ve zrušujícím nálezu. Přestože popsaná skutečnost se základních práv stěžovatele nijak nedotýká a nemá tak dopad na nynější přezkum, netřeba blíže rozebírat, že přístup Vrchního soudu v Praze nevykazuje znaky snahy o nápravu pochybení vedoucího k předchozímu kasačnímu zásahu Ústavního soudu.

20. Ústavní soud si uvědomuje oprávněnou frustraci účastníků řízení před obecnými soudy, kdy relativně jednoduchý nákladový spor o cca 100 000 tisíc Kč trvá již více než tři roky. Ale stejně jako předtím nemohl připustit porušení základních procesních práv vedlejší účastnice, musí nyní poskytnout obdobnou ochranu také stěžovateli. Nespravedlnost vůči jedné straně řízení nemůže být "napravena" nespravedlností vůči straně druhé. Celá situace je samozřejmě o to absurdnější, že oba zásahy Ústavního soudu se vyzemily jen proti procesním pochybením Vrchního soudu v Praze, a jak bylo shora vysvětleno, skutečnou (věcnou) podstatou sporu se zohledněním argumentace obou jeho stran se odvolací soud dosud nezabýval.

21. S předchozím bodem rovněž souvisí rozsah vyhovujícího výroku tohoto nálezu. Byť stěžovatel napadl i usnesení Městského soudu v Praze, Ústavní soud přistoupil z důvodu procesní hospodárnosti a snahy o zkrácení pokračujícího řízení pouze ke zrušení usnesení odvolacího soudu. Postup Ústavního soudu se řídí zásadou minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů, projevující se mimo jiné v subsidiaritě ústavní stížnosti (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), která je až posledním prostředkem ochrany základních práv a svobod. Z těchto zásad Ústavní soud dovedl své oprávnění odmítnout část ústavní stížnosti pro nepřipustnost, je-li zrušením jen některého z napadených rozhodnutí znovu vytvořen obecným soudům prostor, aby samy poskytly ochranu základním právům a svobodám (srov. např. nález ze dne 6. 1. 2021 sp. zn. I. ÚS 1107/20).

VI. Závěr

22. Na základě výše uvedeného Ústavní soud shledal, že usnesením Vrchního soudu v Praze bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatele na spravedlivý proces (soudní ochranu). Podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu proto ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona usnesení Vrchního soudu v Praze zrušil. Ústavní stížnost proti usnesení Městského soudu v Praze pak Ústavní soud odmítl podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu jako návrh nepřipustný.

23. Ústavní soud pro jistotu znovu zdůrazňuje, že tento nález vědomě ponechává nepovšimnutou otázku, zda má být stěžovateli přiznána náhrada nákladů v řízení před obecnými soudy či nikoliv. Věcné řešení sporu je záležitostí aplikace podústavního práva a přísluší výhradně do pravomoci Vrchního soudu v Praze. Jeho úkolem je nyní znovu posoudit všechny rozhodné skutkové a právní okolnosti případu, včetně vypořádání odvolacích tvrzení stěžovatele a případného vyjádření vedlejší účastnice k nim, přičemž své závěry musí podpořit srozumitelným a logickým odůvodněním.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Důkazní břemeno](#)
- [Dokazování, neúčinnost právního jednání](#)
- [Katastr nemovitostí](#)
- [Náhrada za ztrátu na výděлку \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Ochrana spotřebitele \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)

- [Pracovněprávní vztah \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Společný nájem bytu manžely \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Určení otcovství \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Jméno v obchodní firmě právnické osoby](#)
- [Dokazování](#)
- [Bolestné](#)